

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av arbetslivsanknytning på yrkesprogram

vid hantverksprogrammet och inriktning frisör på
Fria Läroverken i Karlshamns kommun

Innehåll

Bakgrund och frågeställningar

Resultat

Fakta om granskningen

Bakgrundsuppgifter om hantverksprogrammet inriktning frisör

Metod och material

Bakgrund och frågeställningar

Skolverket, Skolinspektionen och andra som granskat gymnasieskolans yrkesprogram har identifierat en rad olika problem och utmaningar när det gäller att få till en fungerande samverkan mellan skolan och arbetslivet.

Bristande samverkan riskerar att leda till att eleverna får en utbildning där arbetslivsanknytningen inte håller en tillräckligt hög kvalitet för att ge eleverna bästa möjliga utgångsläge för anställning eller eget företagande inom det yrke de utbildar sig till. Eller utifrån arbetslivets perspektiv, att elevernas utbildning inte räcker till för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden, som anställd eller genom eget företagande.

Svårigheter att rekrytera elever till gymnasiala yrkesutbildningar och i förlängningen bristande tillgång på välutbildad arbetskraft är ett stort problem i många branscher. Därför borde det finnas ett gemensamt intresse hos arbetslivet och gymnasieskolans yrkesprogram att samverka för att skapa attraktiva yrkesutbildningar av hög kvalitet.

Granskningen fokuserar på två förutsättningar som identifierats som särskilt centrala för en god samverkan och arbetslivsanknytning; det arbetsplats- förlagda lärandet (apl) och det lokala programrådet. Dessutom granskas hur valet av programfördjupningskurser går till. Dessa kurser ska ge elevernas utbildning djup och kvalitet som en bra grund för etablering på arbetsmarknaden.

Det övergripande syftet med granskningen är att identifiera utvecklings- områden och goda exempel inom området arbetslivsanknytning på yrkes- program och på så sätt bidra till en högre kvalitet i elevernas utbildning så att de blir anställningsbara eller kan etablera sig i programmets yrkesområden genom eget företagande.

Granskningens tre huvudfrågor är:

1. Har yrkesprogrammet en organiserad samverkan med det lokala arbetslivet?
2. Får eleverna läsa kurser inom programfördjupningen som är utvecklade i samråd med det lokala arbetslivet och med hänsyn till utbildningens mål?

3. Är innehållet i elevernas apl sammansatt i samråd med det lokala arbetslivet och på ett sätt som bäst gynnar elevens utveckling mot ett relevant yrkeskunnande?

Resultat

I följande avsnitt redovisas granskningens resultat för hantverksprogrammet med inriktningen frisör på Fria Läroverken i Karlshamns kommun.

1. Har yrkesprogrammet en organiserad samverkan med det lokala arbetslivet?

Med organiserad samverkan avses i denna granskning att det finns ett aktivt och regelbundet forum för samverkan mellan skolan och det lokala arbetslivet i form av ett programråd eller jämförbart forum. På programrådets möten kan exempelvis frågor om utbildningens kvalitet och aktualitet, utvecklingen och uppföljningen av elevernas yrkeskunnande och frågor kring det arbetsplatsförlagda lärandet diskuteras. Representeranter för det lokala arbetslivet, lärare och elever behöver vara representerade på programrådet. Här granskas även om skolan har annan organiserad samverkan med arbetslivet i syfte att stärka utbildningens kvalitet. Utveckling av samverkan mellan skolan och det lokala arbetslivet bör också vara en del av skolans systematiska kvalitetsarbete.

I gymnasieförordningen (2010:2039) 1 kap. 8§ anges att det ska finnas lokala program- råd för yrkesprogrammen i gymnasieskolan för samverkan mellan skola och arbetsliv.

Samarbetet med branschen stödjer utbildningens kvalitet och utveckling

Det framgår av intervjuer med rektorn, lärare, apl-utvecklare och apl-handledare att hantverksprogrammet (HV), inriktning frisör, har en strukturerad samverkan med branschen. Samverkan sker på många olika sätt med olika aktörer och i olika sammanhang. Flera av yrkeslärarna arbetar inom branschen som just frisörer och har ett stort kontaktnät. Lärarna är måna om att hålla sig uppdaterade och följer branschens utveckling dels genom egen kompetensutveckling, mässor, visningar med mera, dels genom att del av branschorganisationen Frisörföretagarnas information.

Kontinuerligt samarbete med Gesällnämnden och Handelsanställdas förbund

Programmet har ett kontinuerligt samarbete med Gesällnämnden då skolans elever erbjuds att göra ett praktiskt och ett teoretiskt delprov som en del av gesällen. Detta arbete genomförs inom ramen för gymnasiearbetet i årskurs 3. Samtliga elever i nuvarande årskurs 3 planerar att göra delproven. HV har även ett väl utvecklat samarbete med Handelsanställdas förbund. Representeranter från förbundet besöker skolan kontinuerligt och informerar bland annat eleverna om frisörbranschen och de villkor och bestämmelser som finns.

Utbildningen innehåller externa kvalitetshöjande inslag

Inom utbildningens ram gör eleverna olika studiebesök för att främja kunskapen om och kontakten med branschen. Eleverna besöker bland annat mässor, visningar, sa-

longer som har speciella inriktningar och grossistföretag. Skolan bjuder även in branschrepresentanter till skolan för att hålla föredrag om nya tekniker, hårförlängning med mera. Flera av eleverna har blivit medbjudna av sin apl-plats när personalen deltagit på en mäsä eller liknande.

Flera olika samverkansmöten bidrar till programmets utveckling

Utöver det som nämnts ovan har skolan en kontinuerlig kontakt med de apl-handledare som är kopplade till programmet. Med några av apl-handledarna har skolan dessutom en fördjupad och tätare kontakt i frågor som rör utbildningens kvalitet och däribland elevernas apl.

Av intervjuerna framgår att vid dessa olika möten diskuteras dels branschens behov av arbetskraft med relevant och aktuell utbildning dels utbildningens behov av utveckling. Vid tidpunkten för Skolinspektionens besök i mars 2016 finns således flera olika forum då skolan och branschen diskuterar utbildningens organisation och innehåll.

Det finns ett stort intresse från branschens sida att delta i programmets utveckling. Men det är svårt för skolan att hitta en tid som passar flera av intressenterna då flertalet branschföreträdare är småföretagare. Skolans lärare och apl-utvecklare arbetar istället mycket med uppsökande verksamhet vid tidpunkter som passar branschen. Frågor som har diskuterats är bland annat hur apl ska fördelas mellan de tre årskurserna och hur gymnasiearbetet ska utformas. Detta samråd har lett till att apl i årskurs 2 och 3 numera till största delen är utlagt på en dag i veckan för att elevernas lärande mer ska likna branschens upplägg, till exempel att elever kan boka in sina kunder kontinuerligt. Det har även lett till att gymnasiearbetet numera är kopplat till de första delproven till gesällen. Gesällen, och därmed delproven, spelar en stor betydelse för branschen. Gymnasiearbetet bidrar på så sätt till elevernas förberedelser för den valda yrkesutgången.

Utveckling pågår för att forma ett samlat programråd

På skolan pågår ett utvecklingsarbete kring apl och för ytterligare utveckling av samverkan med branschen. Skolan har tillsammans med Skolverket utvecklat apl och planerar nu att förbättra strukturen kring samverkan med branschen, bland annat i syfte att på så sätt få till stånd ett samlat programråd. Enligt planeringen ska skolan bjuda in branschföreträdare till föreläsningar som berör branschen och i detta sammanhang även diskutera programmets utveckling. Tid och pengar har avsatts för detta ändamål. Skolinspektionen ser positivt på detta utvecklingsarbete då det ytterligare bidrar till att höja kvaliteten på samverkan. På ett och samma ställe kan då olika branschföreträdare och representanter från programmet samtidigt mötas för att diskutera olika frågor och förslag som framkommer i andra forum. Om minnesanteckningar eller protokoll förs och också delges alla apl-platser, handledare och elever blir programrådet det forum för utbildningens kvalitet och utveckling som författningarna avser.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att hantverksprogrammet har en väl utvecklad samverkan med det lokala yrkeslivet. Denna samverkan med arbetslivet innebär att eleverna får en utbildning som motsvarar arbetsmarknadens aktuella krav. I sammanhanget vill Skolinspektionen dock betona vikten av att skolan fullföljer det påbörjade utvecklingsarbetet med ett programråd där representanter från skolan och branschen träffas gemensamt för att diskutera och vidareutveckla elevernas utbildning.

2. Får eleverna läsa kurser inom programfördjupningen som är utvecklade i samråd med det lokala arbetslivet och med hänsyn till utbildningens mål?

Programfördjupningen syftar till att ge yrkesutbildningen djup och kvalitet för att stärka elevernas yrkeskompetens och därmed ge dem goda förutsättningar för framtida arbete. Vilka kurser som ska ingå i programfördjupningen ska beslutas lokalt, inom de ramar som Skolverket föreskrivit. Inför beslut om kurser, och för frågor gällande innehållet i de kurser som väljs ut, är det viktigt med samråd med det lokala arbetslivet. I detta samråd bör även elevernas synpunkter beaktas. Valet av programfördjupningskurser behöver följas upp och i förekommande fall förändras så att det möter elevernas och arbetslivets behov.

I gymnasieförordningen (2010:2039) 4 kap. 6§ anges att huvudmannen ska besluta om vilka kurser som ska erbjudas som programfördjupning, utifrån de föreskrifter som Skolverket meddelat.

Skolverket har tillsammans med det nationella programrådet utarbetat förslag på programfördjupningspaket för yrkesprogrammets olika yrkesutgångar. På HV är det 700 poäng som är avsatta till programfördjupningen och till yrkesutgången frisöraspirant har Skolverket i sitt förslag använt samtliga 700 poäng till just frisörkurser. Fria Läroverken följer Skolverkets förslag till programfördjupning. Av intervjuer med lärare, branschföreträdare, rektorn och elever framkommer att skolans val av programfördjupning är det mest självklara då eleverna behöver få så mycket fördjupad kunskap och praktisk erfarenhet som möjligt för yrkesutgången frisöraspirant och för att efter avslutad gymnasieutbildning kunna fullfölja gesällen som är branschens krav.

När det gäller innehållet i programfördjupningskurserna uppger eleverna att de har stora möjligheter att påverka den skolförlagda delen. Eleverna kan komma med förslag och skolan genomför detta då det är möjligt utifrån kursplaner och examensmål. Exempelvis har eleverna inom kursen Frisör 6a önskat undervisning inom make-up. Detta tillhandahåller skolan bland annat genom att eleverna får gå på en kurs i detta i Malmö. Även när det handlar om enskilda elevers behov och önskemål om moment eller särskilda tekniker, tillgodoser lärarna önskemålen i så hög grad som möjligt, berättar eleverna. Ofta sker detta i samband med apl.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att de kurser som eleverna erbjuds inom programfördjupningen är sammansatta på ett sådant sätt att de gynnar elevernas förutsättningar för en framtid inom branschen.

3. Är innehållet i elevernas apl sammansatt i samråd med det lokala arbetslivet och på ett sätt som bäst gynnar elevens utveckling mot ett relevant yrkeskunnande?

För att säkerställa att den arbetsplatsförlagda delen av elevernas utbildning (apl) är av högsta möjliga kvalitet behöver skolan samråda med det lokala arbetslivet angående val av lämpliga apl-platser och vilka delar av elevernas utbildning som arbetsplatserna kan ta ansvar för. Detta förutsätter att handledare och deltagare i programråd har tillräcklig kunskap om programmets struktur och kurser. Arbetslivet kan också på olika sätt bidra till att lärare och elever får tillgång till det senaste inom branschen.

Vidare behöver skolan ha system för att anpassa apl till enskilda elevers behov och att på ett systematiskt sätt följa upp varje elevs lärande på arbetsplatsen. I allt detta är handledarnas kompetens av avgörande betydelse, varför olika former av handledar- utbildning är av stor vikt.

Av läroplan för gymnasieskolan (21011:144) 2.4 framgår att gymnasieskolan ska samverka med bland annat arbetslivet för att eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet. Det är särskilt viktigt att skolan samarbetar med arbetslivet om yrkesutbildningen.

Bra kontroll på apl-platsernas lämplighet

Hantverksprogrammet, inriktning frisör, har tillgång till ett stort antal apl-platser både lokalt i Karlshamn och i dess geografiska närhet. Skolan har ett flerårigt samarbete med flera av apl-platserna. I samband med att skolan utvecklar ett samarbete med en ny apl-plats besöker yrkeslärare eller apl-samordnaren alltid arbetsplatsen och handledaren. Detta gör skolan dels för att informera arbetsplatsen om vad skolan förväntar sig av arbetsplatsen och handledaren, dels för att säkerställa att arbetsplatsen och handledaren är lämpliga. Arbetsplatsens lämplighet bedöms utifrån att eleverna ges möjlighet att utföra de arbetsmoment som är kopplade till den aktuella kursen samt tillgång till yrkesskickliga handledare. Dessa frågor stäms kontinuerligt av under apl-perioderna och både elever och lärare ger exempel på då skolan har avslutat samarbetet med arbetsplatser för att arbetsplatsen inte har kunnat leva upp till skolans krav.

I kontakt med aktuell arbetsplats uppmuntrar skolan handledaren att gå den nätbase-rade handledarutbildningen som finns på Skolverkets hemsida. Lärarnas erfarenhet är dock att det är få handledare som kan ta sig den tiden. Därför har lärarna som strategi att i samband med besök på arbetsplatsen och samtal med handledaren, väva de in delar av den information som finns på handledarutbildningen.

Elever och arbetsplatser är väl förberedda inför apl

I samband med att en elev påbörjar sin apl har eleven med sig en informationspärm som både elev och handledare ska använda sig av. I pärmen finns information om utbildningen och vad som förväntas av elev och arbetsplats. Materialet har nyligen omarbetats och både lärare och handledare uttrycker att det numera tydligt framgår att handledaren ska koncentrera sig på att vara just handledare, att leda eleven in i yrkeskunskaper och att läraren ska säkerställa att eleven får utveckla de färdigheter som

behövs utifrån kursplaner och examensmål. Lärarna och apl-utvecklaren betonar vikten av att det är läraren som i sina samtal med handledare och elev ska ställa frågor som gör att läraren har underlag inför en bedömning. Handledaren ska inte behöva vara insatt i detalj vare sig i de enskilda kurserna eller i de kunskapskrav som finns. Både lärare och apl-utvecklare uttrycker att även om det omarbetade materialet endast har använts under det pågående läsåret, upplever de att kontakten med handledarna har blivit bättre då uppdraget har förtydligats.

Strukturerad uppföljning av varje elevs lärande under apl

Lärare besöker alltid apl-platsen minst en gång per termin. Ytterligare besök görs om det finns behov. Utöver detta har läraren kontinuerlig kontakt med handledaren via mejl och telefon. När läraren besöker arbetsplatsen samtalar läraren, handledaren och eleven tillsammans om hur eleven har utvecklats. Det görs en avstämning om det är någonting särskilt som eleven behöver eller vill utveckla ytterligare och om det kan göras på arbetsplatsen eller om det ska göras under den skolförlagda tiden. I intervjuer med såväl lärare, elever som handledare ges flera exempel på arbetsuppgifter som har lyfts fram som någon enskild elev behöver utveckla. En plan har gjorts upp hur det ska genomföras och avstämningar görs för att säkerställa att eleven utvecklar detta. Exempelvis kan det vara att en elev behöver utveckla herrklippning och då försöker arbetsplatsen tillmötesgå detta samt att skolan följer upp det under skoltid bland annat i skolans egen salong där allmänheten bokar tider.

Kontinuerligt under apl informerar eleven sina lärare om sin utveckling i form av en loggbok. Innehållet kan vara både bilder och texter som sedan diskuteras med läraren. Detta är också ett viktigt underlag för både elev och lärare för att se elevens utveckling.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan tillsammans med lokala yrkeslivet ser till att eleverna får apl som gynnar deras utveckling mot ett relevant yrkeskunnande.

Fakta om granskningen

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av arbetslivsanknytning på yrkesprogram under våren 2016. Granskningen vid hantverksprogrammet på Fria Läroverken i Karlshamns kommun ingår i denna granskning.

Fria Läroverken besöktes den 3–4 mars år 2016. Ansvariga inspektörer har undervisningsrådet Malin Lundquist och utredare Sarah Vinterlycka varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av arbetslivsanknytning på yrkesprogram genomförs i ytterligare sju kommunala skolor och sju skolor med fristående huvudman. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport som är planerad till juni 2016. För de skolor som

ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Fria Läroverken

Fria Läroverken är en fristående gymnasieskola i Karlshamn. Skolan erbjuder fem nationella program och det går drygt 90 elever på skolan.

I denna granskning av arbetslivsanknytning på yrkesprogram på Fria Läroverken i Karlshamn har Skolinspektionen valt att granska hantverksprogrammet inriktning frisör. Sammanlagt är det 31 elever som läser inriktningen frisör. Utöver inriktning frisör erbjuder även skolan inriktningen florist, men läsåret 2015/16 är det inga elever som läser inriktningen florist.

Metod och material

Granskningen av arbetslivsanknytning på yrkesprogram genomförs på 15 gymnasieskolor, åtta kommunala skolor och sju skolor med enskild huvudman. På varje skola granskas antingen hantverksprogrammet eller restaurang- och livsmedelsprogrammet. I de fall utbildningen erbjuder flera inriktningar granskas den största inriktningen, utifrån antalet elever.

Granskningen genomförs till största delen genom intervjuer. Både elever, yrkeslärare, ansvarig rektor på det utvalda programmet intervjuas om utbildningens programfördjupning och om organisationen, innehållet och uppföljningen av det arbetsplatsförlagda lärandet. Även elevernas apl-handledare och arbetslivets representanter i det lokala programrådet intervjuas om detta. Dessutom utgör skolans dokumentation av samverkan med arbetslivet en grund för granskningen.